

**Sjećanje na
Prof. dr. sc. ing. KATARINU
ŠTAMPAR**

(Virje, 3. VI. 1920. -
Zagreb, 13. III. 1994.)

Pokojna prof. dr. sc. Katarina Štampar ubraja se među one naše znanstvenike i stručnjake koji su svojim radom i talentom, i pod teškim okolnostima, uspjeli u svojoj struci postaviti temelje koji su omogućili drugima, napose mlađima, da se lakše i brže mogu usavršiti u struci i osposobiti za znanstveno - istraživački rad.

Upravo je to povod da prigodom 80. obljetnice njezinog rođenja, a sedam godina od njezine smrti, osvježimo uspomene na nju kao čovjeka i njezinu djelatnost, te da u ime njezinih kolega, suradnika, bivših studenata, magistara i doktora znanosti s područja voćarstva izrazimo iskrenu zahvalnost za njezin veliki doprinos razvoju voćarske znanosti, struke, visokoškolske nastave i izgradnji stručnjaka i znanstvenika ne samo u Hrvatskoj, već i podosta u drugim republikama bivše države.

U ovom prikazu nećemo u detalje pratiti tijek karijere prof. dr. Katarine Štampar, već ćemo u vidu kraćeg spomen eseja podsjetiti na onaj njezin rad i ostvarenja koja su joj osigurali pionirsku ulogu u razvoju voćarske znanosti i struke u mas.

Kada se prisjetimo da se ona razvijala i radila u vrijeme kada su materijalni i tehnički uvjeti za znanstveni rad u voćarstvu na Fakultetu, i općenito u nas, bili teški i vrlo skromni u odnosu na današnje prilike, onda dometi njezina rada i ostvarenja još više dobivaju na vrijednosti.

Kraj drugog Svjetskog rata je bio na pomolu kada je Katarina diplomirala u redovitom roku (16. VI. 1943.) i iste godine nastupila mjesto asistenta u Zavodu

za voćarstvo, vinogradstvo i vinarstvo. Nekoliko je godina, do dolaska novih asistenata, vodila vježbe sa studentima iz sva tri predmeta, iako se još na studiju kao demonstrator opredjelila za voćarstvo. Uz veliko opterećenje nastavnim radom ona je svo slobodno vrijeme posvetila čitanju voćarske literature, učenju struke, popunjavanju znanja stranih jezika i upoznavanju metodike znanstvenih istraživanja u biološkim znanostima. Njezin je interes za znanost i želja da postane znanstvenik bila tolika da je podredila svoj život ostvarenju tog cilja. Katarina Štampar je imala sve predispozicije za znanstvenika: znatiželju, intuiciju, marljivost, upornost, kritičnost prosuđivanja, znanje četiri strana jezika i solidno opće obrazovanje.

Nažalost, nakon svršetka rata još nisu u Zavodu za voćarstvo, vinogradstvo i vinarstvo, postojali gotovo nikakvi uvjeti za znanstveni rad u voćarstvu i vinogradstvu pa ih je trebalo tek stvoriti. Zasluga za ostvarenje tih osnovni preduvjeta pripada predstojniku Zavoda, tadašnjem docentu, a kasnije profesoru dr. sc. Nikoli Šermanu. On je svojim zalaganjem izborio sredstva za izgradnju i opremu laboratorija i privođenje namjeni Fakultetskog nastavno-pokusnog dobra 'Jezbina' i postupno povećanje broja nastavnog i tehničkog osoblja.

Asistentica Ing. Katarina Štampar, savladavši metodike znanstvenih istraživanja u voćarstvu, počinje podizati pokusne nasade na F. d. 'Jazbina' po suvremenim znanstvenim metodama.

Počinje objavljivati prve znanstvene radove, odabire temu za doktorsku disertaciju, odlazi na četveromjesečnu specijalizaciju u Francusku i upoznava se sa suvremenom proizvodnjom voća u najrazvijenijim zemljama Europe.

Godine 1956. je obranila doktorsku disertaciju pod naslovom 'Period i dinamika cvatnje jabuka' i postaje prvi doktor znanosti s područja voćarstva u Hrvatskoj, a drugi u bivšoj Jugoslaviji.

Prof. dr. sc. Katarina Štampar prva je u Hrvatskoj postavila temelje istraživačkog rada u području voćarstva koristeći egzaktnu suvremenu znanstvenu metodu postavljanja pokusa i obrade dobivenih podataka adekvatnim matematičkim varijaciono-statističkim metodama. Mnogo je vremena posvetila proučavanju prikladnih pojedinih metoda za ispitivanje odabranih problema, kao i izbora parametara potrebnih za dobivanje pravovaljanih rezultata, pa je i time dala doprinos unapređenju voćarske znanosti, što je posebno značajno kod višegodišnjih drvenastih kultura obzirom na njihovu specifičnost u odnosu na jednogodišnje ratarske kulture. Izvršila je mnoge provjere i došla do više spoznaja i velika je šteta da započetu knjigu 'Znanstvene metode istraživanja u voćarstvu' nije zbog teške bolesti uspjela dovršiti

U vrijeme znanstvene aktivnosti prof. dr. Katarine Štampar još nije bilo kompjutera pa se mnogo vremena trošilo za varijaciono-statičku obradu podataka, a nije bilo ni interneta i informacije su se teže prikupljale pa je finalizacija jednog znanstvenog rada trajala znatno duže nego danas.

Prof. dr. Katarina Štampar je bila vrlo stroga i kritična u borbi za znanstvenom istinom.

Godine 1958. habilitirala je s radnjom 'Dinamika dospjevanja naših standardnih sorti jabuka u voćnom skladištu i hladnjači' i habilitacionim predavanjem 'Život voća od berbe do potrošnje', te je na osnovi ocjene njene sveukupne djelatnosti izabrana, još iste godine, za docenta. Inzvadrednim profesorom postala je 1961., a u redovitog je profesora pomaknuta 1966. godine.

Teško je ukratko obuhvatiti svu znanstvenu djelatnost prof. dr. K. Štampar, ali su već od početka njezinog rada bila jasno istaknuta dva glavna područja njene znanstvene usmjerenosti, a to su fiziologija voćaka i kvaliteta njihovih plodova. To je vidljivo i iz naslova nekih objavljenih radova: 'Prilog poznavanju kemijskog sastava bresaka', 'Odnos šećera i refraktometrijske vrijednosti kod voća', 'Određivanje vremena cvatnje jabuka pomoću sume temperatura', 'Utjecaj broja sjemenki na veličinu ploda jabuka i krušaka', 'Utjecaj reza na vegetaciju i prirod bresaka', 'Utjecaj reza na vegetaciju i prirod bresaka', 'Utjecaj reza na dinamiku rasta plodova bresaka', 'Prirod i razvijenost stabala nekih sorti jabuka na podlozi E. M. IV.' i drugih.

Objavila je mnogo znanstvenih i stručnih radova, od kojih su neki bili vrlo zapaženi i citirani u stranim časopisima.

Posebno treba istaći veliki doprinos prof. dr. Katarine Štampar izgradnji novih znanstvenih radnika.

Organizirala je i vodila prve potdiplomske studije za znanstveno usavršavanje iz voćarstva na Agronomskom fakultetu u Zagrebu. Koliko ih je uspješno vodila vidi se po tome što su svi upisani i diplomirali. Polaznici studija dobili su solidne temelje za znanstveni rad u voćarstvu, a većini je pri izradi magisterijske radnje bila profesorica mentor.

Posebno su je cijenili i ostali zahvalni oni kojima je bila mentor doktorskih disertacija, a bilo ih je ne samo iz Hrvatske, jer im je maksimalno pomagala.

Dr. Katarina Štampar bila je odličan profesor i studenti su joj poštovanje iskazivali punom predavaonom. Njene pedagoške sposobnosti, znanstveno i stručno iskustvo došlo je do punog izražaja u objavljenom udžbeniku "Opće voćarstvo". To je prvi, a još i sada jedini, sveučilišni udžbenik iz voćarstva u Hrvatskoj napisan na visokoj znanstveno-stručnoj razini. Pisan je na vrelima svjetske literature i najnovijih postignuća u voćarskoj znanosti i praksi, dokumentiran tablicama, grafikonima i crtežima. Udžbenik sadrži pregled brojne literature razvrstane po poglavljima, što koristi studentima za produbljivanje znanja. Treba posebno spomenuti da je u tom udžbeniku prof. dr. K. Štampar utemeljila i hrvatsku voćarsku terminologiju.

Profesorica Štampar pridavala je veliku važnost suradnji s voćarskom praksom. Od kraja pedesetih godina, kada je u nas započelo podizanje velikih plantaža voćaka na društvenim gospodarstvima, ona je u tom poslu sudjelovala, bilo kao znanstveni savjetnik, autor ili recenzent projekata podizanja novih ili

pored ostalih, i član Komisije Poljoprivredne banke za odobravanje investicionih programa. Pomagala je pri rješavanju mnogih problema na našim plantažama, ali najviše i najduže je surađivala s P. D. "Agrozadar" u pripremnim istraživačkim radovima i podizanju najveće plantaže voćaka u Dalmaciji.

Osim redovitih dužnosti na Fakultetu prof. dr. Katarina Štampar je u tijeku svog službovanja obavljala niz poslova u raznim nastavnim i organizacionim tijelima Fakulteta. Spomenut ćemo samo neke od njih. Nakon smrti prof. dr. Nikole Šermana izabrana je za podstojnika Zavoda za voćarstvo i vinogradstvo, bila je pročelnik Voćarsko-vinogradarsko-vrtlarskog odsjeka niz godina, predsjednik Komisije za postdiplomske studije i raznih drugih komisija. Ona je svaki povjereni posao obavljala vrlo ozbiljno i savjesno. Bilo joj je mnogo stalo do razvoja i uspjeha Fakulteta, pa je vrlo aktivno i konstruktivno sudjelovala u svim njegovim reorganizacijama studija i promjenama nastavnih programa, te se ubraja među najistaknutije članove Znanstveno-nastavnog vijeća Fakulteta.

Prof. dr. sc. Katarina Štampar izgarala je u radu i precijenila je svoje snage pa je narušila zdravlje i teško obolila, što ju je prisililo da se 1977. godine nakon 34 godine rada, povuče u mirovinu. Kao priznanje za svoj rad dobila je Orden rada sa zlatnim vijencem u povodu 60. obljetnice Fakulteta poljoprivrednih znanosti, kako se u to vrijeme zvao Agronomski fakultet u Zagrebu.

Na kraju još nekoliko riječi o karakternim osobinama prof. dr. Katarine Štampar. Nije bila materijalist i egoist već altruist i veliki humanist. Nije žalila truda i vremena, pa makar i na vlastiti uštrb, da svojim znanjem svakome pomogne. Veselila se tuđem uspjehu, napose svojih suradnika koje je podsticala i pomagala pri izradi magistarskih i doktorskih radnji, kao i kod rješavanja problema na koje bi nailazila u svom znanstvenom radu. Bila je veliki i divan čovjek, kakvog se rijetko susreće u životu, rođena da daje, pomaže, uči i odgaja druge, a sama u životu nije imala dovoljno sreće jer ju je bolest prerano shrvala.

Za pionirsku ulogu i doprinos razvoju znanstveno-istraživačkog rada u nas, prof. dr. sc. ing. Katarina Štampar s pravom je pripadalo mjesto nestora hrvatske voćarske znanosti.

Prof. dr. sc. Rafael Gliha,
Prof. dr. sc. Ivo Miljković